

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Monistický systém správy akciové společnosti

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

Autor: Tomáš Zach

Konzultant: JUDr. Petr Čech, LL. M., Ph.D.

2013

6. ročník SVOČ

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do 6. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK.

V Praze dne 14. 4. 2013

.....

Tomáš Zach

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Petru Čechovi, LL. M., Ph.D. za cenné rady a čas, který mi věnoval jako konzultant mé práce.

Obsah:

1. Úvod a cíl práce.....	4
2. Charakteristika organizační struktury monistické akciové společnosti	4
3. Orgány monistické akciové společnosti	5
3.1. Správní rada	5
3.1.1. Obecný výklad.....	5
3.1.2. Obsazování správní rady	6
3.1.3. Složení správní rady	8
3.1.4. Působnost správní rady.....	9
3.1.5. Předseda správní rady.....	11
3.2. Statutární ředitel	13
3.2.1. Obsazování statutárního ředitele	14
3.2.2. Kumulace funkcí statutárního ředitele a předsedy jednočlenné správní rady	15
3.2.3. Působnost statutárního ředitele.....	16
4. Závěr.....	16
5. Zdroje	17

1. Úvod a cíl práce

České právo obchodních společností čeká od 1. 1. 2014 asi největší změna v jeho novodobé historii a právníci se na ní musí dobře připravit. Předkladatelé¹ mluví o *obratu paradigm* či *strukturální revoluci* v soukromém právu. Jakkoliv autor textu v obecné rovině souhlasí s potřebou rekodifikace českého soukromého práva a s jejími ideovými východisky, konkrétní provedení někdy v praxi pokulhává za ambiciózními cíli. To platí zvláště o právní úpravě tzv. právních transplantátů, tedy právních institutů a konceptů zahraniční provenience, s nimiž zatím nemá česká judikatura či doktrína mnoho zkušeností². Do této kategorie spadá i právní úprava monistického systému vnitřní správy akciové společnosti, pro který lze nově optovat. Cílem této práce je podat stručný výklad nové právní úpravy³ v jejích širších souvislostech a přispět do diskuse nad interpretací některých sporných míst zákona. V těchto momentech bude zároveň ve větší míře čerpáno především z francouzské právní úpravy, která je často považována za archetyp monistického korporálního systému v Evropě.

2. Charakteristika organizační struktury monistické akciové společnosti

Nejvyšším orgánem akciové společnosti v českém právu bude i po rekodifikaci valná hromada, a to nehledě na zvolený systém vnitřní struktury společnosti⁴. Pokud je zakladatelským právním jednáním či změnou stanov zřízena navíc i správní rada a statutární ředitel, jedná se dle § 396 odst. 2 ZOK o akciovou společnost s monistickým systémem vnitřní struktury. V komparaci s jinými právními řády, jež zakotvují monistický model správy, zvolil český zákonodárce poměrně neobvyklé řešení se třemi svébytnými orgány společnosti oproti jinak převažující koncepci stavějící na dualitě valné hromady a správní rady jako dvou obligatorních orgánů. Např. dle francouzské právní úpravy je sice možné, aby správní rada jmenovala statutárním ředitelem [*directeur général*] někoho mimo členů správní rady [*conseil d'administration*], takováto osoba se však nestává orgánem společnosti, ale je na

¹ ELIÁŠ, Karel. Návrh českého občanského zákoníku: obrat paradigm. *Právní rádce*, 2010, č. 1, s. 4-13 či rozhovor s Bohumilem Havlem dostupný na internetové adrese: <http://zpravy.e15.cz/pravo-a-byznys/prichazi-strukturalni-revoluce-929349>, citováno k 14. 4. 2013

² Nutno však přiznat, že zcela nový monistický systém správy obchodní společnosti v českém právním prostředí není. Zná ho stále ještě platný a účinný zákon č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti. Oproti tomuto zákonu je však nová právní úprava značně diskontinuitní.

³ Především tedy zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“), s občasnými přesahy do zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (dále jen „NOZ“).

⁴ To explicitně vyjadřuje § 397 ZOK, ale je to patrné i ze systematiky zákona, který předřazuje právní úpravu valné hromady (§§ 398 – 434) úpravě jednotlivých systémů vnitřní struktury.

ní působnost statutárního orgánu (správní rady) toliko přenesena. Též v americkém korporacním právu pověřuje správní rada [*board of directors*] každodenním řízením tzv. *officers*, kteří však nemají povahu orgánu společnosti.

Tvůrci rekodifikace českého korporacního práva šli zjevně jinou cestou, když vytvořili třetí, od správní rady odlišný, orgán (statutárního ředitele), který je nadán výkonnou, resp. řídicí působností originárně. Česká monistická akciová společnost tak ohledně své organizační struktury poněkud klame tělem. Pojmově totiž slovo „monistický“ navozuje dojem, že kromě valné hromady už bude ve společnosti obligatorně zřizován pouze jeden orgán, a to správní rada. Jak však bylo ukázáno výše, opak je dle zákona o obchodních korporacích pravdou, což posouvá naši monistickou akciovou společnost blíže modifikovanému dualistickému modelu vnitřní správy, který od toho klasického odlišuje hlavně pozměněná působnost dvojice orgánů a možnost kumulace funkcí.

3. Orgány monistické akciové společnosti

V následující části se budu věnovat toliko správní radě a statutárnímu řediteli, tedy orgánům, které jsou české monistické akciové společnosti vlastní, a odlišují ji od dualistického modelu vnitřní správy. Stranou tak ponechám úpravu valné hromady, která oba systémy vnitřní správy zceluje, s výjimkou výkladu o úloze valné hromady při personálním obsazování správní rady a statutárního ředitele.

3.1. Správní rada

3.1.1. Obecný výklad

Správní rada je svým způsobem stěžejním orgánem monistické obchodní korporace. Nejedná se sice o statutární orgán (§ 463 odst. 1 ZOK *a contrario*), ani o nejvyšší orgán společnosti (§ 44 ZOK *a contrario*), nicméně její postavení výrazně přesahuje význam dozorčí rady v dualistickém systému. Tato skutečnost nemusí být zřejmá z ustanovení § 456 odst. 2 ZOK, podle kterého stanoví-li zákon něco o dozorčí radě, „*rozumí se tím podle okolností správní rada nebo předseda správní rady anebo jiný orgán s obdobnou kontrolní*

působnosti“, nicméně ze zvláštní právní úpravy (§§ 457-460 ZOK) vyplývají důležité odchylky, jež postavení správní rady posilují.

3.1.2. Obsazování správní rady

Úprava obsazování správní rady není prostá výkladových nejasností. Nepochybné je, že valná hromada volí a odvolává členy správní rady, diskusní však může být, zda tak vždy činí sama. Na základě ustanovení § 421 odst. 2 písm. f) ZOK do působnosti valné hromady náleží *„volba a odvolání členů dozorčí nebo správní rady [...] s výjimkou členů dozorčí rady, které nevolí valná hromada“*. Zatímco obecné pravidlo zmiňuje jak dozorčí, tak správní radu, výjimka už zmiňuje pouze dozorčí radu. Adekvátní textuální výklad citovaného ustanovení, podle něhož by byla v monistickém systému např. vyloučena stanovami předvídaná zaměstnanecká kodeterminace správní rady, se tu dle mého soudu dostává do střetu s výkladem systematickým a teleologickým. Především je potřeba brát v potaz ustanovení § 456 odst. 2 ZOK, na základě kterého tam, kde zákon něco stanoví o dozorčí radě, rozumí se tím podle okolností v monistickém systému správní rada. Z hlediska výkladu *e ratione legis* je navíc třeba se ptát, z jakého důvodu přistupovat rozdílně k orgánům, jež v zásadě plní v obchodní korporaci obdobnou – převážně kontrolní – funkci. Je-li vůlí společníků dobrovolně se omezit v možnosti plně ovlivnit personální obsazení kontrolních orgánů jimi reziduálně vlastněné obchodní korporace⁵, neměli bychom tomu s ohledem na zásadu autonomie vůle bránit, a to bez ohledu na zvolený model vnitřní správy. Tuto tezi podporuje i důvodová zpráva k zákonu⁶, která uvádí, že je potřeba vždy zvolit takový výklad, jenž nepovede *„k nerovnosti, ale také k nevyváženosti, která by ten či onen systém zvýhodňovala.“*

Související otázkou, která bude mít značnou relevanci pro oba modely vnitřní správy obchodní korporace, je, zda nebude možné volit a odvolat některé členy správní, resp. dozorčí rady i jinak než pomocí kodeterminace. Ačkoliv se nedomnívám, že by tímto směrem mířila vůle zákonodárce při formulování výjimky, je legitimní se ptát, zda by nebylo možné spojit s určitým druhem akcie zvláštní právo jmenovat a odvolat člena správní, resp. dozorčí rady. Zákon o obchodních korporacích totiž na rozdíl od předchozí právní úpravy nezná *numerus clausus* druhů akcií⁷, a jediné omezení tak vyplývá z povahy práva, které do akcie chceme inkorporovat. Jak uvádí P. Čech, *„práva tvořící druh akcie musejí směřovat k výkonu podílu*

⁵ FAMA F. Eugene, JENSEN C. Michael. Agency Problems and Residual Claims. *Journal of Law and Economics*, 1983, č. 2, s. 327-349

⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, s. 67 [on-line]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>, citováno k 14. 4. 2013

⁷ § 276 odst. 1 ZOK

akcionáře na řízení společnosti, jejím zisku a likvidačním zůstatku“⁸. Je zjevné, že právo volit a odvolat člena orgánu společnosti je právem spojeným s řízením společnosti. Toto řešení není nadto neobvyklé ani z hlediska právní komparatistiky, v německém právním prostředí ho známe pod názvem *Entsendungsrecht*⁹.

Jak zaměstnanecká kodeterminace, tak *Entsendungsrecht* představují *omezení* kreační působnosti valné hromady vůči správní radě, nemohou ji ale dle mého soudu zcela *vyločit*. To, že zákon žádné omezení nestanovuje, totiž neznamená, že tu žádný (vnitřní) limit není. Naprosto souhlasím s J. Dědičem a J. Lasákem¹⁰, že „*počet členů správní rady volených valnou hromadou, by neměl poklesnout pod polovinu*“. Ujednání stanov, které by kreační působnost valné hromady marginalizovalo pod tuto hranici, či dokonce úplně eliminovalo, by dle mého soudu porušovalo základní zásady práva kapitálových společností, a tím i veřejný pořádek (§ 1 odst. 2 NOZ). Jedním z fundamentů právní úpravy kapitálových společností je totiž postavení valné hromady jako nejvyššího orgánu obchodní korporace (§ 44 ZOK). Toto postavení není samoúčelné, neboť se jedná o shromáždění reziduálních vlastníků obchodní korporace, kteří z tohoto titulu musí mít možnost ovlivňovat obsazení ostatních orgánů společnosti (a skrze ně i správu své investice).

Lze namítnout, že pokud by např. akciová společnost vydala svým třem společníkům každému po jedné akci s právem vyslat jednoho člena do tříčlenné správní rady, měl by také každý ze společníků (reziduálních vlastníků) možnost personálně ovlivnit správu obchodní korporace, a nadto by se dokonce vyhnul problémům vznikajícím při kolektivním rozhodování¹¹ na valné hromadě a snížil by své transakční náklady. Z pohledu motivací společníků akciové společnosti je tento případ značně pravděpodobnější než varianta, že by společníci dobrovolně svěřili zaměstnancům své společnosti právo kodeterminovat více jak polovinu členů správní rady „jejich“ akciové společnosti. Proč tedy limitovat možnost volby a odvolání členů správní, resp. dozorčí rady společníky mimo valnou hromadu?

Domnívám se, že kolektivní rozhodování společníků na valné hromadě je i přes své nevýhody hodnotou samo o sobě. Svými pravidly fungování totiž valná hromada motivuje společníky k tvorbě hlasovacích většin a tím i k elementárnímu konsensu. Valnou hromadou

⁸ ČECH, Petr. Akcie po rekodifikaci. *Právní rádce*, 2012, č. 10, s. 76

⁹ § 101 odst. 2 Aktiengesetz

¹⁰ DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otazníky (2. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 4, s. 104

¹¹ EASTERBROOK, Frank H a Daniel R FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge: Harvard University Press, 1996, s. 66-67 nebo BERLE, Adolf A a Gardiner C MEANS. *The modern corporation and private property*. 5th ed. New Brunswick: Transaction, 2008, s. 80

zvolení členové orgánů společnosti tak s větší pravděpodobností lépe odrážejí abstraktní zájem společnosti (daný většinovým konsensem), než partikulární zájmy a preference jednotlivých společníků. To může být z pohledu společníků nahlíženo jako nevýhoda, z pohledu obchodní korporace a efektivního fungování jejích orgánů je tomu ale naopak.

Lze shrnout, že možnost zaměstnanců či společníků se zvláštním druhem akcie vysílat své zástupce do správní, resp. dozorčí rady může být zajímavým doplňkem kreační působnosti valné hromady, neměl by však dle mého soudu převládnout. Členové kontrolního orgánu obchodní korporace by totiž neměli *pouze* reprezentovat partikulární zájmy zaměstnanců či konkrétních společníků, ale musí zároveň odrážet na valné hromadě většinově utvořený zájem společnosti. To platí tím spíše v monistickém systému, kde správní rada, neurčí-li stanovy jinak, jmenuje¹² statutárního ředitele – statutární orgán společnosti.

3.1.3. Složení správní rady

Počet členů správní rady stanoví zákon dispozitivně na 3, přičemž se neuvádí ani dolní, ani horní hranici počtu členů rady. Z toho vyplývá, že správní rada může být i jednočlenná. V tomto případě je ale třeba zakladatelům obchodní korporace doporučit věnovat zvláštní péči při vypracovávání stanov, protože zákon nezná žádná zvláštní procedurální pravidla pro činnost jednočlenných orgánů, vyjma valné hromady jednočlenné společnosti s ručením omezeným, která se v tomto případě nekoná. Otázky týkající se podepisování, rozhodování či svolávání jednočlenné správní rady tak bude nutno upravit podrobně ve stanovách.

Novum, které přináší rekodifikace korporačního práva pro oba modely vnitřní správy je možnost obsadit orgán obchodní korporace právnickou osobou. Tak tomu bude i se členy správní rady, vyjma jejího předsedy, který musí být dle § 461 odst. 2 ZOK vždy fyzickou osobou. Na zajímavý dopad tohoto pravidla upozornil P. Čech¹³ - pokud zvolí valná hromada do správní rady samé právnické osoby, znemožní správní radě výkon jejího práva zvolit si předsedu. Druhou těžkostí by mohlo být, pokud by valná hromada zvolila do správní rady samé právnické osoby a jednu osobu fyzickou. Tím by sice správní radě zůstala možnost volby předsedy, ale tato volba by nebyla svobodná, a fakticky by tak vlastně valná hromada předsedu správní rady vybrala sama. Řešení situace vidím zvláště v prvním případě

¹² Více v kapitole 3.2.1.

¹³ ČECH, Petr. *Evropská (akciová) společnost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. s. 114 Vedoucí práce Stanislava Černá.

v možnosti členů správní rady dovolat se neplatnosti takového usnesení valné hromady pro rozpor se zákonem (zjevné zneužití práva - § 8 NOZ), popř. pro rozpor s dobrými mravy.

Ať už budou členové správní rady osoby fyzické či právnické, na jejich postavení použijeme analogicky pravidla vztahující se na členy dozorčí rady. I na člena správní rady tak např. dopadne závazek nekonkurovat společnosti (§§ 451-452 ZOK). Dojde-li k úmrtí (u právnické osoby k likvidaci), odstoupení nebo odvolání člena správní rady, zvolí „*příslušný orgán*“¹⁴ do dvou měsíců nového člena. Tímto orgánem bude zásadně valná hromada, s výjimkou členů správní rady, jež byli zvoleni zaměstnanci pomocí stanovami předvídané kodeterminace či akcionářem na základě výše zmíněného zvláštního druhu akcie (*Entsendungsrecht*). I v prostředí monistické akciové společnosti je dále možné stanovami zakotvit kooptaci členů správní rady (§ 454 odst. 1 ZOK), popř. obsazování uvolněných míst předem zvolenými náhradníky (§ 454 odst. 2 ZOK).

3.1.4. Působnost správní rady

Působnost správní rady můžeme rozdělit do třech základních oblastí:

3.1.4.1. *Strategická a koncepční působnost*

Podle § 460 ZOK Správní rada „*určuje základní zaměření obchodního vedení společnosti a dohlíží na jeho řádný výkon*“. Obsah pojmu „*obchodní vedení*“ vymezil ve své judikatuře NS jako činnost, která směřuje „*dovnitř společnosti a jde při něm o řízení společnosti, zejména o realizaci její podnikatelské činnosti*.“¹⁵ Řízení společnosti má nepochybně aspekt krátkodobý (každodenní řízení) a aspekt dlouhodobý (koncepční a strategické řízení), a rozhodnutí přijímaná v rámci obchodního vedení se liší mírou své obecnosti. Vzhledem ke „*konkurenčnímu*“ ustanovení § 463 odst. 4 ZOK, podle kterého přísluší obchodní vedení statutárnímu řediteli, je třeba dle mého soudu dovodit, že správní rada bude příslušná toliko k přijímání obecných rozhodnutí ohledně koncepčních a strategických otázek řízení společnosti¹⁶. Tím spíše, že nikdo není oprávněn udělovat statutárnímu řediteli pokyny ohledně obchodního vedení (§ 435 odst. 3 ZOK *per analogiam*). Reálný obsah tohoto

¹⁴ § 453 odst. 1 ZOK

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 1 Odon 2/97 ze dne 30. 4. 1997

¹⁶ Bude tak např. příslušná k přijetí rozhodnutí o rozšíření podnikatelské činnosti na nové trhy, patrně však nikoli již ke každému jednotlivému rozhodnutí o zřízení dceřiné společnosti v zahraničí. Jsem si vědom toho, že hranice mezi působností správní rady a statutárního ředitele stran obchodního vedení se může v praxi ukázat jako neostrá, a nastolení dlouhodobé rovnováhy mezi těmito orgány tak bude v budoucnu velkým úkolem zejména pro judikaturu Nejvyššího soudu.

oprávnění tak může být i přes odlišnou textaci v zásadě podobný, jako u práva správní rady evropské společnosti určovat „*orientaci činnosti evropské společnosti*“¹⁷.

3.1.4.2.Kontrolní působnost

Správní rada je jako kontrolní orgán obchodní korporace (§ 44 odst. 2 ve spojení s § 456 odst. 2 ZOK) nadána celou řadu důležitých kontrolních oprávnění. Především dohlíží nad řádným výkonem působnosti statutárního ředitele a nad činností společnosti jako celku (§ 446 ZOK odst. 1 *per analogiam*). Kontrola nad statutárním ředitelem je působnost sdílená s předsedou správní rady¹⁸ (§ 462 odst. 1 ZOK). Pokud je předseda správní rady zároveň statutárním ředitelem (§ 463 odst. 3 ZOK), má v této oblasti správní rada plnou působnost. Dohled nad statutárním ředitelem je zajišťován nikoliv pouze čistě kontrolními oprávněními správní rady, ale též jejím vlivem na obsazení a finanční ohodnocení této funkce, což může mít v realitě ještě větší disciplinující roli. Jedná se o právo jmenovat¹⁹ statutárního ředitele a schvalovat mu smlouvu o výkonu funkce (§ 463 odst. 1 ZOK).

Z konkrétních kontrolních oprávnění zmiňme právo správní rady přezkoumávat řádnost vedení účetních zápisů (§ 447 odst. 1 ZOK *per analogiam*) stejně jako účetních závěrek a návrhu na rozdělení zisku a úhradu ztráty (§ 447 odst. 3 ZOK *per analogiam*). Velmi podstatná jsou dále práva, jež správní rada jako kontrolní orgán sdílí s valnou hromadou, stran právní úpravy střetu zájmů. Správní rada může podle těchto pravidel pozastavit členství svému vlastnímu členovi či statutárnímu řediteli, který jí oznámil možný střet zájmu (§ 54 odst. 4 ZOK), popřípadě zakazuje uzavírat statutárnímu řediteli pro společnost nevýhodné smlouvy podle § 55 odst. 1 ZOK.

I když se v obecné rovině bude muset správní rada při své činnosti řídit *zásadami* schválenými valnou hromadou (§ 446 odst. 2 ZOK *per analogiam*), v oblasti kontrolní působnosti nesmí od nikoho (tedy ani od valné hromady) přijímat *pokyny* (§ 446 odst. 3 *per analogiam*). J. Dědič a J. Lasák²⁰ správně upozornili na souvislost této úpravy s § 370 ZOK, který se použije jako *lex specialis* ve vztahu k výše uvedenému. Toto ustanovení dává kvalifikovanému akcionáři právo požadovat od správní rady, aby přezkoumala výkon

¹⁷ § 40 odst. 1 zákona č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti

¹⁸ Argumenty pro tvrzení, že statutární ředitel je podřízen správní radě, a tudíž podléhá kontrole i ze strany jejího předsedy podle § 462 odst. 1 ZOK uvádím v kapitole 3.1.5.2.

¹⁹ Srov. kapitolu 3.2.1.

²⁰ DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 3, s. 70

působnosti statutárního ředitele. Co když ale ten samý kvalifikovaný akcionář prosadí na valné hromadě silou svého podílu ve společnosti usnesení (podle § 446 odst. 3 ZOK nedovolené) žádající o totéž? Dle mého soudu by bylo zjevně paradoxní odpírat kvalifikovanému akcionáři jeho právo dle § 370 ZOK jen proto, že toto právo uplatnil prostřednictvím valné hromady. To vyplývá i ze systematického výkladu § 398 ZOK²¹, který zakotvuje ekvivalenci způsobů uplatnění práv akcionáře, ať už se tak děje na valné hromadě, či mimo ni.

3.1.4.3. Zbytková působnost

Vyvstane-li při správě monistické akciové společnosti potřeba rozhodnout ve věci, pro níž zákon nepřiznává působnost žádnému jinému orgánu obchodní korporace, bude na základě § 460 odst. 2 ZOK příslušná k rozhodnutí právě správní rada. Zákon zde činí ve prospěch správní rady výjimku z obecného pravidla stanoveného v § 163 NOZ, podle něhož je to statutární orgán, kdo jinak v právnických osobách oplývá touto působností. Toto řešení je dle mého soudu rozumné a je v prostředí české „kvazi-monistické“ akciové společnosti jedním ze znaků, který ji odlišuje od dozorčí rady a posouvá blíže k postavení, jemuž se tento orgán těší v tradičních zemích monistického systému.

Od zbytkové působnosti v *užším smyslu* (§ 460 odst. 2 ZOK) je třeba odlišit případy, kdy zákon udělí správní radě nějakou specifickou pravomoc vymykající se oblasti kontroly nebo koncepčního řízení (zbytková působnost v *širším smyslu*). Z těchto případů se mi jako nejvýznamnější jeví oprávnění správní rady (poté co byla pověřena valnou hromadou) zvýšit základní kapitál podle § 511 ZOK. Touto kompetencí je v dualistickém systému nadáno představenstvo, takže bez výslovného uvedení správní rady ve zmíněném ustanovení bychom museli analogicky dovodit v monistickém systému působnost statutárního ředitele. To však zjevně nebylo záměrem zákonodárce, který se rozhodl v této oblasti posílit pozici správní rady.

3.1.5. Předseda správní rady

V čele správní rady stojí její předseda. Ten musí být jejím členem a zároveň fyzickou osobou (§ 461 odst. 2 ZOK). Je nepochybné, že předseda správní rady je členem orgánu obchodní korporace, který je oproti ostatním (běžným) členům správní rady nadán zvláštními

²¹ „Akcionáři vykonávají své právo podílet se na řízení společnosti na valné hromadě nebo mimo ni.“

právy a povinnostmi. Tak je to vnímáno i v zahraničních právních úpravách²². Tím více matoucí je znění důvodové zprávy k zákonu²³, která označuje na vícero místech předsedu správní rady za *orgán*. Někoho by mohlo napadnout, zda se tím nemyslí další (v pořadí už čtvrtý) *orgán společnosti*. Takovou interpretaci je dle mého soudu nutno rázně odmítnout a trvat na tom, že se jedná nanejvýš o *orgán* správní rady, tedy vlastně o *orgán orgánu* společnosti. Jiné řešení by bylo zjevnou karikaturou monistické akciové společnosti, která by ve výsledku měla více obligatorních orgánů než její dualistický protějšek. Cítím potřebu na tento potencionálně nebezpečný historický výklad upozornit i s ohledem na kuriózně samozřejmý obsah druhé věty § 461 odst. 1 ZOK, která zní: „*Funkční období předsedy nesmí přesáhnout délku jeho funkčního období jako člena správní rady.*“ Mohlo by tomu snad být i jinak? Souhlasím s R. Pelikánem, že je nešťastné, pokud se text zákona snaží čelit „*absurdním výkladům a nápadům*“²⁴. Zde je však situace ještě horší v tom, že tato snaha může, je-li doprovázena i čtením důvodové zprávy, perverzní fantazie uživatelů práva ještě znásobit.

Působnost předsedy správní rady můžeme rozdělit na:

3.1.5.1. Organizační působnost

Předseda správní rady připravuje a řídí její jednání a činnost. Neurčí-li stanovy jinak, je hlas předsedy správní rady při rovnosti hlasů rozhodující (§ 44 odst. 3 ZOK).

3.1.5.2. Kontrolní působnost

Podle § 462 odst. 1 ZOK předseda správní rady dohlíží na řádný výkon správní radě podřízených orgánů. Takovým orgánem bude mimo zvláštních orgánů zřízených stanovami dle mého soudu i statutární ředitel²⁵. Předně proto, že ho správní rada jmenuje²⁶ a schvaluje jeho smlouvu o výkonu funkce, což jsou kompetence zpravidla přiznávané hierarchicky nadřazeným orgánům, a dále proto, že správní rada určuje limity, v rámci kterých se bude

²² MESTRE, Jacques a Marie-Eve PANCRAZI-TIAN. *Droit commercial: droit interne et aspects de droit international*. 26e éd. Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence, 2003, s. 401

²³ „Vzhledem ke kolektivní povaze správní rady se využívá francouzský model ustanovení osoby předsedy správní rady. Jak bylo řečeno, *tento orgán*, který je volen z členů správní rady, *je orgán*, který správní radu zastupuje navenek (např. před soudy apod.) – není však orgánem statutárním, ledaže je zároveň statutárním ředitelem.“

²⁴ PELIKÁN, Robert. Několik poznámek k úpravě společnosti s ručením omezeným v novém zákoně o obchodních korporacích. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 3, s. 76.

²⁵ Shodně DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otazníky (1. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 3, s. 68

²⁶ Srov. kapitolu 3.2.1.

statutární ředitel pohybovat při obchodním vedení. Dovodíme-li však výše řečené, střetává se kontrolní působnost správní rady jako celku s působností jejího předsedy. Hranici mezi jejich kompetencemi v oblasti kontroly a dohledu zákon nestanoví, a tak je dle mého soudu potřeba vyjít z toho, že budou působit komplementárně. Předseda správní rady bude jako jednotlivec při kontrole operativnější, správní radu budou tížit institucionalizovaná pravidla pro rozhodování kolektivního orgánu, dohlížet nad statutárním ředitelem můžou však v principu oba. Pokud se chtějí zakladatelé obchodní korporace vyhnout třecím plochám mezi správní radou a jejím předsedou v této oblasti, lze jim doporučit precizovat kompetence obou orgánů ve stanovách.

Trochu matoucím dojmem působí také textace druhé věty § 462 odst. 1 ZOK, podle které předseda správní rady „o svých poznatcích a o činnosti správní rady informuje valnou hromadu“. Domnívám se, že o svých kontrolních poznatcích by měl též informovat správní radu, jíž předsedá a jež je kontrolním orgánem obchodní korporace. Už proto, že je to správní rada, která může z (neuspokojivých) výsledků kontroly statutárního ředitele vyvodit patřičné důsledky (jeho odvolání nebo neschválení smlouvy o výkonu funkce).

3.1.5.3. Zástupčí

Je-li potřeba, aby byla správní rada jako kolektivní orgán navenek zastoupena proti statutárnímu řediteli (typicky v soudní nebo rozhodčí při), plní tuto úlohu její předseda. Toto zástupčí oprávnění je však potřeba interpretovat adekvátně a nikoliv extenzivně, protože předseda správní rady není statutárním orgánem (§ 463 odst. 1 ZOK *a contrario*). Pokud dojde ve společnosti ke spojení předsedy správní rady a statutárního ředitele v jedné osobě (§ 463 odst. 3 ZOK), určí správní rada k tomuto úkolu jiného svého člena, to je však logicky možné pouze v případě, že se nejedná o jednočlennou správní radu.

3.2. Statutární ředitel

Posledním základním článkem v organizačním modelu monistické akciové společnosti je její statutární ředitel. Tím může být pouze fyzická osoba (§ 463 odst. 2 ZOK) a na jeho postavení použijeme analogicky ustanovení o představenstvu (§ 456 odst. 1 ZOK), nevylučuje-li to samozřejmě jeho povaha jako jednočlenného orgánu.

3.2.1. Obsazování statutárního ředitele

Pokud je v oblasti volby a odvolání členů správní rady zákon částečně nejasný, pak v otázce volby a odvolání statutárního ředitele je přímo vnitřně rozporný. Zatímco totiž § 421 odst. 2 písm. e) ZOK stanoví, že do působnosti valné hromady spadá „*volba a odvolání členů představenstva nebo statutárního ředitele, pokud stanovy neurčují, že tato působnost náleží dozorčí radě*“, podle § 463 odst. 1 ZOK je statutární ředitel „*jmenovaný správní radou*“. Rozpor zákonných norem lze naštěstí překlenout výslovnou úpravou ve stanovách společnosti²⁷, pokud se tak ale nestane, budou adresáti práva vystaveni značné právní nejistotě.

Dle mého soudu bychom v tomto případě měli právo volby i odvolání²⁸ statutárního ředitele přiznat správní radě a to z následujících důvodů. Zaprvé nelze přehlédnout, že správní rada zároveň schvaluje statutárnímu řediteli jeho smlouvu o výkonu funkce²⁹, což je výjimka z obecného pravidla aplikovatelného v dualistickém systému, podle něhož tak činí valná hromada³⁰. To vypovídá o tom, že vztah mezi statutárním ředitelem a správní radou je kvalitativně odlišný od vztahu představenstva a dozorčí rady ve smyslu větší závislosti a podřízenosti statutárního ředitele. Přisoudit správní radě i právo volit a odvolávat statutárního ředitele by tak dávalo z funkčního hlediska smysl. Při výkladu rozporných právních norem lze s jistými omezeními vycházet i z „*nadstandardních metod interpretace práva*“³¹, konkrétně z komparativní analýzy. Podle francouzského práva jmenuje statutárního ředitele [*directeur général*] správní rada [*conseil d'administration*], pokud nepověří řízením [*direction générale*] svého předsedu. Francouzská doktrína v tomto kontextu explicitně vylučuje působnost valné

²⁷ Domnívám se, stanovy budou moci platně svěřit volbu a odvolání statutárního ředitele jak správní radě, tak valné hromadě. První možnost vyplývá ze samotné litery dovětky § 421 odst. 2 písm. e) ZOK, kterou můžeme s ohledem na § 456 odst. 2 ZOK přeformulovat jako *pokud stanovy neurčují, že tato působnost (tj. volit a odvolat statutárního ředitele) náleží správní radě*. Pro druhou možnost hovoří zásada dispozitivnosti soukromého práva vyjádřená v § 1 odst. 2 NOZ, protože takové ujednání by (v situaci kdy samotná zákonná úprava je kontradiktorní) rozhodně neporušovalo ani dobré mravy, ani veřejný pořádek.

²⁸ Striktně vzato zmiňuje § 463 odst. 1 ZOK toliko pravomoc správní rady „*jmenovat*“ statutárního ředitele, a nikoliv i pravomoc ho odvolat. Domnívám se však, že pomocí právního principu „*kdo jmenuje, ten odvolává*“ můžeme tuto nesnáz překonat a dovodit i pravomoc správní rady k odvolání. Uznávám však, že pouze „poloviční“ pravomoc správní rady a „plnohodnotná“ konkurenční pravomoc valné hromady může být ve výsledku argumentem ve prospěch působnosti valné hromady pro volbu i odvolání. Jakkoliv s tímto řešením nesouhlasím z důvodů, jež ve své práci uvádím, byla by působnost valné hromady k volbě i odvolání stále lepším řešením než výklad, jenž by jmenování statutárního ředitele přisuzoval správní radě a jeho odvolání valné hromadě. I to je však kvůli nepřecizní práci tvůrců rekodifikace představitelný výklad.

²⁹ § 463 odst. 1 ZOK

³⁰ § 59 odst. 2 ZOK

³¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 146

hromady³². Srovnání je pochopitelně komplikováno tím, že český zákonodárce se rozhodl statutárního ředitele emancipovat z pouhého mandanta správní rady na samostatný a obligatorní orgán obchodní korporace, nicméně inspirace touto komparací dle mého názoru smysl má. Je totiž příležitostí, jak úpravu české monistické akciové společnosti, která se ve výsledku podobá spíše modifikovanému dualismu s představenstvem o jedné osobě a posílenou dozorčí radou, posunout blíže jejím kořenům.

3.2.2. Kumulace funkcí statutárního ředitele a předsedy jednočlenné správní rady

Již výše byla zmíněna možnost kumulace funkcí předsedy správní rady a statutárního ředitele, kterou zákon sám předvídá v § 463 odst. 3 ZOK, stejně jako možnost stanovami určit, že správní rada bude mít pouze jednoho člena. J. Dědič a J. Lasák³³ se v tomto kontextu logicky ptají, zda je možné obojí najednou, tedy zda je možné kumulovat tyto funkce i v případě, kdy je předseda správní rady zároveň jejím jediným členem. Organizační struktura společnosti by tak byla redukována na valnou hromadu a pouze jednu fyzickou osobu. V souladu s citovanými autory se domnívám, že takový stav je třeba připustit a teleologickým výkladem překlenout možné námitky formálního charakteru³⁴. Dle mého názoru je třeba vyjít ze srovnání s dualistickým modelem vnitřní správy, který umožňuje redukovat vnitřní strukturu společnosti na jednočlenné představenstvo a jednočlennou dozorčí radu, a tudíž docílit stavu, kdy zde vedle valné hromady budou už pouze dvě osoby. Monistický model vnitřní správy společnosti měl a má nabídnout především právně jednodušší formu podnikání pod hlavičkou akciové společnosti, ostatně sama důvodová zpráva k zákonu říká, že opci vnitřní struktury řízení zákon zavádí „v souladu s potřebami praktického života“³⁵. Viděno tímto prizmatem dává dle mého soudu smysl umožnit v monistickém systému výše popsanou redukci vnitřní struktury, kterou pravděpodobně využijí především malé „rodinné“ akciové společnosti³⁶, u nichž je oddělení správy a kontroly společnosti už v dnešním stavu pouze formalitou. Větší flexibilita a úspornější správa akciové společnosti tak nakonec mohou být

³² RIPERT, Georges, René ROBLOT, Louis VOGEL a Michel GERMAIN. *Traité de droit commercial*. 18e éd. Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence, 2002, str. 444

³³ DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 3, s. 70

³⁴ Ty vycházejí z toho, že jednočlenný orgán pojmově nemůže mít svého předsedu, a tudíž ani nemůže připadat v úvahu aplikace ustanovení § 463 odst. 3 ZOK, které hovoří o možnosti kumulace funkce statutárního ředitele toliko s *předsedou* správní rady, a nikoli s prostým *běžným* členem správní rady.

³⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, s. 62. [on-line] Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>, citováno k 14. 4. 2013

³⁶ Představa, že bude docházet k této redukci vnitřní struktury i u společností, s jejichž akciemi se ve větším měřítku veřejně obchoduje, je podle mě iluzorní. Málokterý investor by podstoupil riziko vyplývající z koncentrace řízení a kontroly obchodní korporace do rukou jedné osoby.

jedním z nemnoha *raison d'être* samostatné právní úpravy monistického systému vnitřní správy.

3.2.3. Působnost statutárního ředitele

Statutární ředitel je statutárním orgánem monistické akciové společnosti (§ 463 odst. 1 ZOK), tj. jedná za ni navenek a je oprávněn ji zavazovat. Směrem dovnitř obchodní korporace působí oprávnění statutárního ředitele vykonávat obchodní vedení, tedy řídit společnost na každodenní bázi. To je však omezeno mantinely koncepčního rázu, které statutárnímu řediteli určuje v oblasti obchodní vedení správní rada³⁷. Statutární ředitel má dále právo účastnit se jednání správní rady (§ 458 odst. 2 ZOK) a docílit jejího svolání s pořadem schůze, který sám navrhne (§ 459 odst. 3 ZOK).

4. Závěr

Jak bylo ukázáno výše, výkladových nejasností obsahuje nová právní úprava více než dost. Mohlo by se tak zdát, že od „starého“ práva se všemi jeho neduhy jsme se odpoutali pouze napůl. Všechno ale není ztraceno. Vzhledem k zásadě autonomie vůle, na které je rekodifikace českého soukromého práva postavena, se uživatelům práva otevírají široké možnosti jak nedokonalé zákonné normy dotvořit a problémová místa vyjasnit přijetím precizních a promyšlených stanov. Právníci, kteří je budou psát, by si měli dobře uvědomit slabá místa zákona a případně se inspirovat principy fungování monistických akciových společností v zahraničí. Pokud k tomu tento článek alespoň zčásti přispěje, bude autor spokojen.

³⁷ Srov. kapitulu 3.1.4.1.

5. Zdroje

Odborná literatura:

BERLE, Adolf a Gardiner C MEANS. *The modern corporation and private property*. 5th ed. New Brunswick: Transaction, 2008

ČECH, Petr. Akcie po rekodifikaci. *Právní rádce*, 2012, č. 10

ČECH, Petr. *Evropská (akciová) společnost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. s. 114
Vedoucí práce Stanislava Černá.

DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 3

DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 4

EASTERBROOK, Frank H a Daniel R FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge: Harvard University Press, 1996

ELIÁŠ, K. Návrh českého občanského zákoníku: obrat paradigmat. *Právní rádce*, 2010, č. 1

FAMA F. Eugene, JENSEN C. Michael. Agency Problems and Residual Claims. *Journal of Law and Economics*, 1983, č. 2

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007,

MESTRE, Jacques a Marie-Eve PANCRAZI-TIAN. *Droit commercial: droit interne et aspects de droit international*. 26e éd. Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence, 2003

PELIKÁN, Robert. Několik poznámek k úpravě společnosti s ručením omezeným v novém zákoně o obchodních korporacích. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 3

RIPERT, Georges, René ROBLOT, Louis VOGEL a Michel GERMAIN. *Traité de droit commercial*. 18e éd. Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence, 2002

Právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích

Zákon č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti

Judikatura:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 1 Odon 2/97 ze dne 30. 4. 1997

Internetové zdroje:

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, s. 67 [on-line].
Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf> , citováno k 14. 4. 2013

Rozhovor s Bohumilem Havlem. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/pravo-a-byznys/prichazi-strukturalni-revoluce-929349> , citováno k 14. 4. 2013